

БОЙНАТА МАШИНА НА ПЕХОТАТА В „ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ОТБРАНИТЕЛНИТЕ СПОСОБНОСТИ НА ВЪОРЪЖЕНИТЕ СИЛИ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 2032“

Марио Маринов

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Приетата през 2021 г. „Програма за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2032“, както и средносрочната „Програма за развитие до 2026 г.“ предвиждат закупуването на нов тип бойна техника за Сухопътните войски, която да замени остаряващите бойни машини на пехотата. В настоящия доклад се разглеждат техническите характеристики на сегашния инвентар от такъв тип машини на Българската армия в лицето на БМП-23, характеристиките и тенденциите на развитие на машините от ново поколение в световен мащаб, както и перспективите пред националната програма за модернизация.

Ключови думи: бронирани машини, БМП, Българска армия, „Програма 2032“.

1. Увод

Съвременната среда за сигурност представлява сложен комплекс от постоянно променящи се фактори и процеси, които създават предпоставки за постоянна динамика и необходимост от адаптивност в развитието на стратегията на Въоръжените сили на всяка страна и всеки военен съюз. Въз основа на коренно променената среда на системата за международна сигурност актуалното състояние на българските Въоръжени сили (ВС), както и колективните ангажименти на Република България към Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО) и колективната рамка за сигурност на държавите от Европейския съюз (ЕС), на 7.05.2021 г. беше приета „Програма за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2032“ („Програма 2032“), дългосрочен план за развитие на Въоръжените сили по въпросите на отбраната и сигурността на страната, надграждащ приетата през 2015 г. „Програма за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2020“. Действието на „Програма 2032“ е в съвкупност с „План за развитие на Въоръжените сили на Република България до 2026 година“, приет на 15.04.2021 г., и с доклада към него от страна

на Министерството на отбраната, приет на същата дата. За своя основна цел „Програма 2032“ има „да определи стратегическата рамка и основните параметри на отбранителната политика, като осигури изграждането и поддържането на адекватни на рисковете и заплахите отбранителни способности на Въроръжените сили до 2032 г., а в някои направления и отвъд този хоризонт“¹. Крайна цел на „Програма 2032“ е към 2032 г. желаното крайно състояние на отбранителните способности на Въроръжените сили е те да са „модерни, оперативно съвместими, с единна система за командване и управление в мирно време и при кризи, и да разполагат с основните приоритетни отбранителни способности, адекватни на рисковете и заплахите“¹.

В рамките на „Програма 2032“ Сухопътните войски (СВ) на Република България са определени като „основният вид въроръжени сили“ в Българската армия, с най-голяма численост и с особено значение за отбраната на страната и цялостната система за сигурност. „Програма 2032“ определя за необходими „целенасочени и системни усилия за изпълняване на приетите от Република България Цели за способности за НАТО с основен приоритет изграждането на способностите на тежка механизирана бригада от Сухопътните войски“¹ и конкретно „придобиване на основна бойна техника (бронирани машини) за изграждане на батальонни бойни групи от състава на механизирана бригада“².

Успешното развитие на „Програма 2032“ и реализирането на посочените основни цели и задачи изискват систематизиран преглед на актуалните способности на Българската армия (БА) и конкретно на Сухопътни войски в посочените направления на бъдещо развитие; изследване на цялостните предизвикателства от техническа гледна точка и съставянето на изводи за тяхното влияние върху развитието на БА; предоставянето на сценарии и оценки за развитие на системата за сигурност и отбрана на Република България и нейните конкретни компоненти, цели и посоки на развитие, както са съставени в общия план на развитие „Програма 2032“.

Следователно в рамките на настоящия доклад и въз основа на течащите процеси в рамките на развитието на ВС и отбранителните способности на Република България, като част от Европейската отбранителна политика и НАТО, като основен обект на изследването се определя приетата през 2021 г. „Програма 2032“ и конкретно развитието на СВ към БА и определените в рамките на проекта и програмата цели и визия за модернизация, придобиване и усвояване на нови бронирани машини за Сухопътните войски. Предмет на изследването е именно ролята на бронирани машини

като основна единица бойна техника и техните необходими качества като част от процеса на развитие на ВС през идното десетилетие. Въз основа на поставените обект и предмет на изследването се цели отговор на въпроса: **Какви трябва да са качествата на бъдещите бронирани машини на Българската армия въз основа на съвременните тенденции и изисквания в международен план за такъв тип бойна техника?**

Основната теза на настоящия доклад е, че *в рамките на „Програмата за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2032“ постигането на основните заложен в нея цели и ангажиментите на страната в цялостната съюзна рамка на НАТО и ЕС, сегашния инвентар на бойна техника от типа БМП в Българската армия не отговаря на съвременните изисквания за такъв тип бойна машина и следва да бъде заменен с единици техника, които най-адекватно да отговарят на показателите и изискванията, демонстрирани в развитието на бойната машина на пехотата и нейното използване през XXI век.*

Основна цел на изследването е да се предостави анализ на състоянието и рамка на бъдещо развитие на механизирания компонент на Сухопътните войски в съответствие с поставените цели в проекта за развитие на армията до 2032 г., както и общите изисквания за бойната машина на пехотата на съвременното бойно поле. За изпълнението на основната цел следва да се изпълнят следните подцели:

- Анализ на актуалното състояние на механизирания компонент на Сухопътните войски и конкретно на бойната техника от типа „бойна машина на пехотата“ (БМП), която е на въоръжение към 2021 г., както и излагане на нейните основни цели, задачи и технически характеристики;
- Преглед на основни тенденции на развитие и показатели на БМП от последно поколение;
- Оценка и преглед на възможностите за модернизирание в рамките на БА съобразно с изявените цели и посоки на развитие и модернизация на Въоръжените сили през последните години и „Програма 2032“.

За целите на доклада се поставят следните необходими **рамки и ограничения**: докладът се фокусира единствено върху развитието на СВ, като част от БА и ВС на Република България, и в частност върху заложените цели в „Програма 2032“. Фокусът е допълнително съсредоточен върху обсъждането на поставената задача в програмния период – за „придобиване и усвояване на нови бронирани машини за Сухопътните войски“, които да заменят сегашния инвентар, и върху

специфично техническите периметри и стандарти, на които трябва да отговаря една такава придобивка. Допълнително за целите на доклада се използва терминологията „БМП“, или „бойна машина на пехотата“, като заместител на навлизащото по-общо определение „БМ“, или „бронирана/бойна машина“, което обхваща по-голям разряд от техника и задачи в операциите на механизиранията бригада като основна бойна единица в СВ.

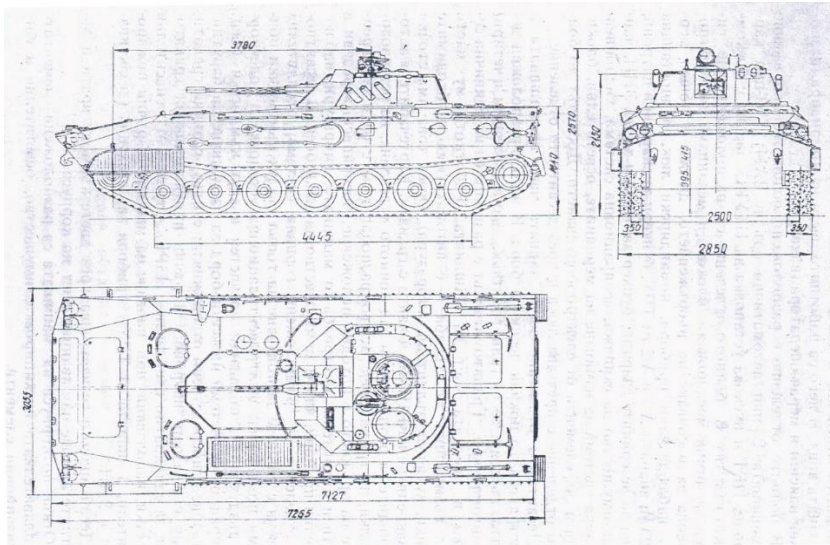
2. Актуално състояние на бойната машина на пехотата на Българската армия

В структурата на Сухопътните войски на Република България механизиранията части се определят като основното мобилно бойно формирование и частите с най-голямо значение за конвенционалния елемент на отбраната на страната в случай на конфликт. В състава на СВ като основни такива мобилни бригадни формирования се определят 2. Тунджанска и 61 Стрямска механизиранията бригада. Способностите в боя и специфично огневата мощ, на разположение на тези части, се определят в голяма степен от наличната бойна техника. В инвентара на механизиранията части на СВ основната огнева мощ се предоставя от основния боен танк (ОБТ) на армията Т-72М1/М2 (90 единици), а основният мобилен компонент на механизиранията сухопътни части в бойна среда се предоставя от бойните машини на пехотата от типове БМП-1 (90 единици) и БМП-23 (70 единици), както и от верижните бронетранспортъри от типа МТ-ЛБ (100 единици) [1]. В структурата, операцията и осигуряването на цялостните бойни способности на механизиранията бригада бойната машина на пехотата играе основна роля, като нейните основни задачи са³:

- да транспортира механизиранията отделение до бойното поле, като предоставя достатъчно ниво на защита;
- да осигурява възможността за водене на бой в движение от отделението на машината;
- да осигурява директна огнева поддръжка на пехотната част след нейния десант от машината;
- да притежава въоръжение, достатъчно за противодействие на леката техника и пехотата на противника (20+ мм), както и възможност за справяне с по-тежка техника (противотанков ракетен комплекс);
- да има ниво на бронировка, което ефективно да противодейства на огън от леки оръжия и установки с калибър до 25 мм;
- да поддържа танковото настъпление с директен огън и да подпомага боя на танковата част;
- да извършва разузнавателна дейност.

В рамките на СВ към 2021 г. БМП-23 е основният тип БМП поради техническите и логистичните си преимущества пред светското БМП-1, също на въоръжение в СВ.

По своята същност БМП-23 (фиг.1) е „верижна, бързоходна, високоманеврена бронирана машина. Предназначена за водене на бой от мотострелковото отделение непосредствено от машината, а така също да поддържа с огън и движение десанта, когато е извън нея“⁴, българско производство, проектирана през 70-те години на XX век и влязла на въоръжение в началото на 80-те. БМП-23 е базирана на шасито на съветската самоходна артилерийска установка (САУ) 2С1 „Карамфил“, самата тя базирана на съветския многоцелеви верижен транспортър МТ-ЛБ от началото на 60-те години на XX век (и двете произведени под лиценз в България).

Фиг. 1. Бойна машина на пехотата БМП-23 (габаритен чертеж)⁴

Кратките технически характеристики на машината и характеристиките, към които се отнася съвременната оценка за нейната ефективност, включват: тегло – 15,2 t; максимална скорост – между 61,5 и 32 км/ч в зависимост от терена, 4 – 5 км/ч във водно пространство; основно въоръжение – автоматично оръдие с калибър 23 мм 2А14, базирано на зенитната установка ЗУ-23-2; вдвоена 7,62 мм картечница ПКТ; ракетни пускови установки с кабелно управление 9М111-2 или 9М113; точна публично известна информация за бронировката не е известна, но е логично да се предположи, предвид

задачите на машината, че е по-висока от известната 8 – 14 мм на базовото МТ-ЛБ, достатъчна за защита само срещу 12,5 мм снаряди.

На базата на тези основни технически характеристики, които в по-голямата си част са непроменени през последните три десетилетия, следва да се отправи поглед към развитието на този тип машини отвъд границите на България и в рамките на предизвикателствата и заплахите на съвременната бойна среда.

3. Бойната машина на пехотата през XXI век

В международен план през последните три десетилетия се наблюдава изключително динамично развитие на бронираните бойни части и тяхното използване на бойното поле. По време на Войната в Персийския залив (1990 – 1991) и бойните действия на бронираните формирования на армията на САЩ срещу тези на Ирак, американските БМП от типа М2 „Брадли“ са използвани в ролята на директна поддръжка на основните танкови части в коренно различната пустинна бойна среда, като успяват да унищожат по-голям брой бронетехника на противника, отколкото основните бойни танкове М1 „Ейбрамс“. Резултатите са възприети като положителни, но е отчетен и рискът, на който машините са изложени в една такава роля, както и недостатъците на оръжейния им комплекс. Последвалите военни конфликти в ерата след края на Студената война, в локации като Чечня, Афганистан, Ирак и Сирия, предоставиха допълнителен практически досег на БМП от предишни поколения с коренно променената среда на военните операции и заплахите в новата епоха. Като основни предизвикателства в употребата както на верижни машини от типа БМП, така и на колесни бронетранспортъори се открояват:

- асиметричният характер на бойните действия в среди от градски тип;
- повишаването на използването на импровизирани експлозивни устройства от всякакъв характер;
- повишаването на заплахата, произлизаща от ръчни и тежки противотанкови ракетни комплекси.

В най-общ план, новата среда на военните конфликти, характерът на заплахите, специфичните операционни изисквания за тяхното противодействие, както и възобновената надпревара във въоръженията между основните конкурентни военни блокове са предпоставка за развитието на съвсем нов и коренно различаващ се от предишни поколения съвременен вид на БМП през XXI век. Основните и общите групи характеристики на новото поколение БМП, които навлизат на въоръжение във водещите световни военни сили и

които следва да служат за актуален и навременен пример при модернизацията на инвентара на страни като България, може да бъдат сведени до двата основни фактора на защита и огнева мощ при брониранияте машини. БМП от ново поколение включват значително повишени стандарти в тези две категории, като и двете са комбинирани с висока степен на модулност в отделните компоненти въз основа на специфичните тактически или стратегически изисквания на техния ползвател, превръщайки базовата бронирана машина в платформа, способна да изпълнява разнородни задачи:

- Изискванията за бронировката са значително повишени от изцяло пасивната броня от ерата на Студената война – основните изисквания са за защита във фронталната арка от снаряди с калибър до 30 мм и защита в страничните арки от снаряди с калибър до 12,5 мм. Съвременните БМП включват в своята основна бронировка композитни елементи, а модулността за повишаване на защитата спрямо заплахите включва допълнителни елементи на пасивна и активна защита от различни типове – неексплозивна реактивна броня, реактивна броня, както и системи за активни контрамерки (системи за автоматично предупреждение, за заблуждаване на насочващите системи на противника, за намаляване на визуалния или инфрачервения профил на машината, наред с навлизащите все повече в употреба системи за директно пресичане на снаряди и противотанкови ракети посредством директно поразяване в полета).
- Огневата мощ също изпреварва по своите възможности стандартите, въведени в предишни поколения. Наблюдава се преминаване от традиционните калибри 20 мм, 23 мм и 30 мм на основното въоръжение към основни калибри 30 мм (Германия – Рума), 40 мм (Великобритания – Аях), 57мм (Русия – Т-15 „Амата“) и открояващият се пример на руските БМП-3 и БМД-4 с основно въоръжение 100 мм и сдвоено 30 мм. Отбелязва се и драстично повишаване на поразителната мощ на боеприпасите чрез използване на подкалибрени муниции срещу бронетехниката на противника и въздушно взривяващи се муниции срещу човешката сила на противника. Основната огнева платформа също придобива изцяло модуларен характер, като повечето навлизащи на въоръжение БМП биват предоставени с възможността за разнотипни конфигурации на бойния комплекс. Освен новата роля на БМП като бойна единица за борба и срещу ОБТ на противника, както и значително по-добре защитените единици

по-лека техника, се наблюдава и наличието на все по-технологично развити противотанкови ракетни комплекси като основен компонент на огневата мощ. Конфигурациите на БМП от ново поколение често се предлагат и във варианти, предвиждащи ролята на изцяло тежка огнева поддръжка или противотанкова роля с основно въоръжение 100+ мм, което ги превръща в своеобразни танкови разрушители, ако се придържахме към терминологията от предишни епохи.

Към третото десетилетие на XXI век цялостният образ на БМП, произхождащ от гъвкавите характеристики на техните способности, е коренно изменен и относителен. Идеята за БМП вече включва не само верижни, но и колесни бойни машини, с подобни нива на бронировка и дори бойно снаряжение. Страни от НАТО, като Франция и Великобритания, изцяло заменят верижното БМП с колесни бронетранспортъори, като разузаването и огневата поддръжка на танковите части биват предоставени на по-тежки, специализирани за тази роля бойни машини. В същото време страни като Германия и Русия избират общ подход – за еднакво добре въоръжена и колесна, и верижна бойна техника. За България, като далеч по-малка военна сила, изборът е коя конфигурация и с кои елементи на защита, огнева мощ и мобилност най-добре би изпълнила задачите за преоборудване и запазване на способностите на механизираниите бригади.

4. Бъдещето на БМП в Българската армия

От предоставените общи характеристики на българското БМП-23 и предоставените общи характеристики на БМП последно поколение, както и от тенденциите на развитие, става ясно, че БМП-23, като основна бойна машина на пехотата, не отговаря по своите технически качества на предизвикателствата и изискванията на конфликтите през XXI век, както и на поставените цели за модернизация на Българската армия до конкурентни нива в рамките на НАТО.

Евентуалната модернизация на БМП-23 е първото възможно решение на поставения проблем. През 90-те години на XX век са произведени малко бройки от подобрена машина на базата на БМП-23 – БМП-30, която наподобява по своя боен комплекс съветското БМП-2. През последните години се появяват и различни предложения за частична модернизация, например по модела на румънския МЛІ-84М1 „Jderul“, с автономен боен комплекс от ново поколение⁵. Решения за увеличаването на огневата мощ на машината обаче не предоставят цялостно решение, особено предвид посочените драстични скокове в цялостния спектър на способности, развит в съвременните БМП. Самата основа на БМП-23 предоставя ограничен

потенциал за бъдещо развитие, както в снаряжението, така и в необходимото повишаване на нивото на бронировка, които заедно неизбежно ще костват и значителен времеви, финансов и технически ресурс по нейното модернизиране.

Съответно правилната посока, както е и определено в „Програма 2032“, е изцяло ново придобиване на машина за механизирани части на БА. В цялостния дебат, протичащ в армиите на страните от НАТО, а и по света, относно избора между верижна или колесна машина за пехотата, към 2021 г. интересът на БА е демонстриран към колесен тип бойна машина, с основно въоръжение от 30 мм.⁶ През последните пет години пред БА са демонстрирани множество модели на такъв тип бойна техника. Към 2021 г. финалният избор не е ясен, но след първите кръгове на демонстрации, анализ и оценка преценката на СВ е съсредоточена върху избор между финската AMV^{XP} и швейцарската Piranha V, с условието за частично или дори цялостно производство на българска територия^{7, 8}. Изборът на колесна машина, която да замени БМП-23, както и ролите на други, вече остарели, единици бойна техника е обосноваван със следните факти: колесните машини са по-евтини за придобиване и изискват по-малък ресурс за поддръжка в жизнения си цикъл от верижните такива^{9, 10}; предвид ограничения финансов ресурс на страната придобиването на два типа машини – верижни и колесни, за различните роли и нужди на СВ, както в други водещи страни от НАТО, се оказва непосилна задача; по-ниското ниво на комплексност предоставя възможността за производство и последваща поддръжка на територията на Република България и в рамките на изградения военноиндустриален комплекс; колесните машини от ново поколение с ендемичната си модуллярност предоставят възможност за запълването на множество роли в СВ от една-единствена базова машина.

Съществуват и серия предизвикателства пред цялостното заменяне на верижната БМП-23 с колесна машина: това изисква период на адаптация по отношение на нейната роля, използване и поддръжка като част от механизирани сили на СВ; колесните машини предоставят по-високо ниво на мобилност на равен терен, но изостават в мобилността и възможностите си в пресечен терен, особено при взаимодействие с по-тежки верижни бойни единици; независимо от напредъка в нивата на защита, предоставяни на колесни бронирани машини, те все пак изостават поне с един клас от верижните машини; основното въоръжение на машини от такъв тип и предявените изисквания от българска страна представляват напредък в огневата мощ спрямо БМП-23, но е необходимо да бъдат комбинирани с адекватни противотанкови възможности.

5. Изводи и заключение

Въз основа на представените характеристики на сегашния инвентар на СВ, на общите показатели и тенденции на развитие на бронираните бойни машини от верижен и от колесен тип последно поколение в други въоръжени сили, както и предвид бъдещото закупуване на такива машини от БА като част от „Програма 2032“, може да бъдат направени следните заключения, общи становища и препоръки: БМП-23 страда от крайни недостатъци във всички основни показатели за ефективност на бойната машина на пехотата на съвременното бойно поле, като нейният потенциал за модернизация е изключително ограничен и перспективно нерентабилен; замената на БМП-23 с многоцелева модулна машина от ново поколение е правилната посока на развитие на СВ, като изборът към момента е на колесна бойна машина, която отговаря на основните изисквания и е стъпка напред в ключовите показатели за огнева мощ, защита и мобилност; изборът на колесна бойна машина отделя БА от сегашната доктрина за използването на бронираната машина на механизирани войски като именно бойна машина на пехотата, способна ефективно да поддържа десанта и при необходимост – действието на основния танков компонент; необходим е допълнителен дебат относно специфичния пакет възможности на новата бронирана машина, специфично нейната модулна бронировка и противотанкови възможности, така че тя да отговаря на предизвикателствата и заплахите на съвременното бойно поле при липсата на по-тежка верижна алтернатива в идните десетилетия, както и на допълнителните възможни роли, които новата бойна машина би могла да запълни.

Бележки

¹ **Програма** за развитие на отбранителните способности на Вооръжените сили на Република България 2032, Министерство на отбраната, България, 2021, с. 3 – 13.

[**Програма** за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2032, Министерство на отбраната, България, 2021, с. 3 – 13.]

² **План** за развитие на вооръжените сили на Република България до 2026 г., Министерство на отбраната, България, 2021, с. 12 – 36.

[**План** за развитие на въоръжените сили на Република България до 2026 г., Министерство на отбраната, България, 2021, с. 12 – 36.]

³ **Treaty** on Conventional Armed Forces in Europe, Organisation for Security and Cooperation in Europe, 1990, pp. 4 – 6.

⁴ **Воюва** машина на пехотата BMP-23: Tehnichesko opisanie i instruksii za eksploatacija. Chast I. Министерство на отбраната, Voенно izdatelstvo, s. 3 – 15.

- [**Бойна** машина на пехотата БМП-23: Техническо описание и инструкции за експлоатация. Част I. Министерство на отбраната, Военно издателство, София, 1991, с. 3 – 15.]
- ⁵ **Curtifan**, T. MLI-84M “Jderul” ar putea fi marea provocare pentru MFA Mizil. Bulgaria merge pe un program național pentru mașina de luptă a infanteriei. <https://defenseromania.ro> (10 August 2021).
- ⁶ **Minkov**, N. До 20 декември ще бъде избран нов БТР за пехотата. – В: *Balgarska natsionalna televizia*. <https://bntnews.bg> (10 avgust 2021).
[**Минков**, Н. До 20 декември ще бъде избран нов БТР за пехотата. – В: *Българска национална телевизия*. <https://bntnews.bg> (10 август 2021).]
- ⁷ **Gogov**, S. Kakvo znaem za badeshtite boyni mashini na armiyata ni. – В: *dir.bg*, <https://m.dir.bg> (11 avgust 2021).
[**Гогов**, С. Какво знаем за бъдещите бойни машини на армията ни. – В: *dir.bg*. <https://m.dir.bg> (11 август 2021).]
- ⁸ **Pawłowski**, A. Piranha V I AMV XP w finale. Bułgarski Przetarg zagrożony. – In: *konflikty.pl*. <https://www.konflikty.pl> (10 August 2021).
- ⁹ **Hornback**, P. The Wheel Versus Track Dilemma. – In: *Armor Magazine*, March – April, 1998, pp. 33 – 34.
- ¹⁰ **Matsumura**, J. et al. Assessing Tracked and Wheeled Vehicles for Australian Mounted Close Combat Operations. RAND Corporation, Australia, 2017, pp. 3 – 29.

References/Литература

1. **International** Institute for Strategic Studies. The Military Balance 2021. Taylor and Francis Group, London, United Kingdom, 2021, pp. 89 – 90.

За автора

Марио Маринов е докторант в „Университет по библиотекознание и информационни технологии“, катедра „Национална сигурност“. Основни сфери на научен интерес и дейност представляват международната и специфично ядрената сигурност и отношенията между САЩ и Русия. Допълнителни сфери на интерес са последствията за сигурността произлизащи от климатичните промени и милитаризацията на космическото пространство. Военната история и конфликтите през 20-век са тема от особен интерес в свободното време.

За контакт с автора: m.marinov@unibit.bg

**THE INFANTRY FIGHTING VEHICLE
IN THE “PROGRAM FOR THE DEVELOPMENT
OF THE DEFENSIVE CAPABILITES OF THE ARMED
FORCES OF THE REPUBLIC OF BULGARIA 2032”**

Mario Marinov

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: The Program for the development of the defensive capabilities of the Armed Forces of the Republic of Bulgaria, adopted in 2021, as well as the mid-term Program for development until 2026, envision the acquisition of new types of armoured vehicles for the land forces, which are to replace the aging infantry fighting vehicles. The paper examines the technical characteristics of the current inventory of such types of vehicles within the Bulgarian Armed Forces, expressed in the BMP-23, the characteristics and development tendencies of the latest generation of such vehicles worldwide, as well as the perspectives for the national modernisation program.

Keywords: armoured vehicles, BMP, Bulgarian Armed Forced, Program 2032.

About the author

Mario Marinov is a PhD Candidate in “National Security” Department at the “University of Library Studies and Information Technologies”. Principal areas of research interest and activity include international and specifically nuclear security, and the relations between the United States and Russia. Additional areas of interest are the security implications of climate change and the militarisation of space. Military history and 20th century conflicts are a favoured pastime.

To contact the author: m.marinov@unibit.bg